

Konuşma

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Dr. Fatih Karahan

Başkan

TCMB 92. Olağan Genel Kurul Toplantısı

30 Nisan 2024, Ankara

Bankamızın Saygıdeğer Pay Sahipleri, Değerli Konuklar,

Cumhuriyetimizin 100. yılını gururla kutladığımız 2023 yılı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının (TCMB), toplumsal refaha en büyük katkısı fiyat istikrarını sağlayarak sunacağına bilinciyle faaliyetlerini yürüttüğü ve bu yönde kararlı adımlar attığı bir yıl olmuştur.

Genel Kurul'da görüşeceğimiz gündem maddelerine geçmeden önce 2023 yılından bu yana makroekonomik gelişmelere dair değerlendirmelerimizi sizlerle paylaşmak ve uygulamakta olduğumuz para politikası hakkında bilgi vermek istiyorum. Konuşmamın son bölümünde ise kısaca 2023 yılı faaliyetlerimize değineceğim.

Saygıdeğer Katılımcılar,

2023 yılı küresel iktisadi faaliyetin zayıf seyrettiği bir yıl olmuştur. Özellikle ihracat yaptığımız ülkelerde kademeli olarak azalan büyüme oranları, 2023 yılında da gerilemesini sürdürmüştür. Küresel enflasyon ise bir önceki yılda ulaştığı yüksek seviyelere kıyasla belirgin şekilde gerilemekle birlikte, merkez bankalarının hedeflerinin üzerinde kalmayı sürdürmüştür. Bu dönemde enflasyonun hedefin üzerinde seyrettiği ülkelerde parasal sıkılaştırma devam etmiştir.

Ülkemizde ise 2023 yılının ilk yarısında iç talep kaynaklı güçlü seyreden iktisadi faaliyet, yılın ikinci yarısında ivme kaybetse de gücünü korumuştur. Üretim tarafında hizmetler sektörü büyümenin temel sürükleyicisi olarak öne çıkmıştır. Sanayi sektörü deprem kaynaklı etkiler ve dış talepteki zayıf seyir nedeniyle yılın ilk yarısında büyümeye negatif katkı vermiş, ikinci yarıda ise katkısı pozitif dönmüştür. Harcamalar tarafında nihai yurt içi talebin katkısı yüksek seviyesini korumakla birlikte, özel tüketim büyümesindeki yavaşlamanın da etkisiyle yılın ikinci yarısında gerilemiştir. Net ihracatımız ise küresel iktisadi faaliyetteki zayıf seyir nedeniyle yıl boyunca yıllık büyümeye negatif katkı vermiştir. Ancak sıkı para politikasının da etkisiyle ithalat yılın ikinci yarısında azalırken ihracatımız görece güçlü kalmıştır.

Cari işlemler dengesi 2023 yılında 45,4 milyar ABD doları açık vermiştir. Cari işlemler açığına en yüksek negatif katkı enerji dengesinden gelmiştir. Altın ve enerji hariç dış ticaret dengesi ise güçlü iç talebin de etkisiyle cari dengeye negatif katkı verirken, hizmet kalemlerinin cari dengeye pozitif katkısı artarak sürmüştür.

Yıllık tüketici enflasyonu, 2023 yılında yüzde 64,8 olarak gerçekleşmiştir. Enflasyon yılın ilk yarısında baz etkilerine ek olarak, döviz kurundaki yatay seyir, yabancı para cinsi ithalat fiyatlarındaki düşüş ve enerji sübvansiyonlarının etkisiyle gerilemiştir. Böylece, haziran ayında yıllık enflasyon yüzde 38,2 olmuştur. Parasal koşulların etkisiyle kredi büyümesinde gözlenen yüksek oranlı artışlar, ücret güncellemeleri ve hane halkına yapılan transferler yılın ilk yarısında enflasyon üzerinde talep yönlü etkileri belirgin hale getirmiştir.

Şubat ayında yaşadığımız depremler nedeniyle oluşan arz-talep dengesizlikleri ile yeniden inşa faaliyetlerinin kamu maliyesi üzerindeki kısa ve orta vadeli etkileri enflasyon üzerindeki baskıları artırmıştır. Bu gelişmeler, fiyatlama davranışlarını olumsuz etkileyerek, yılın ilk yarısında gerileyen enflasyonun ikinci yarıda artmasına zemin oluşturmuştur.

2023 yılının üçüncü çeyreğinde, yurt içi talepte süregelen güçlü seyrin birikimli etkileri, vergi ayarlamaları, döviz kuru gelişmeleri, ücret artışları, hizmet enflasyonundaki katılık ve ham petrol fiyatlarındaki ani yükseliş enflasyon dinamiklerinde etkili olmuştur. Ayrıca birden fazla sayıda tarihsel olarak yüksek boyutlarda olan şokların bir arada gerçekleşmesi, bu şokların fiyatlara geçişini hızlandırarak üçüncü çeyrekte enflasyonun belirgin şekilde yükselmesine neden olmuştur. Bu gelişmeler çerçevesinde enflasyon, haziran-eylül ayları arasında 23,3 puan artarak yüzde 61,5 seviyesine ulaşmıştır. Yılın dördüncü çeyreğinde, ana eğilimdeki iyileşme ile tüketici fiyatları yıllık enflasyonu yılı yüzde 64,8 ile tamamlamıştır.

Değerli Konuklar,

Yılın ilk yarısında yurt içi talepteki güçlü seyrin cari işlemler dengesine ve finansman koşullarına olumsuz yansımalarını özetlemiştik. Bu sürece uluslararası rezervlerdeki azalışın da eşlik etmesi finansal piyasalarda oynaklıkları artırarak fiyatlama davranışlarında belirgin bir bozulmaya yol açmıştı. Bu gelişmeler karşısında, 2023 yılı haziran ayında, dezenflasyonun en kısa sürede tesisi, enflasyon beklentilerinin çıpalandırılması ve fiyatlama davranışlarındaki bozulmanın kontrol altına alınması için güçlü bir parasal sıkılaştırma sürecini başlattık. Bu çerçevede, yüzde 8,5 olan politika faizini, haziran ayında yüzde 15'e, temmuz ayında yüzde 17,5 ve ağustos ayında yüzde 25'e yükselterek parasal sıkılaştırma sürecinin enflasyon görünümünde belirgin iyileşme sağlanana kadar devam edeceği yönünde kamuoyu ile bir iletişim yaptık.

Enflasyonun yılın üçüncü çeyreğinde öngörülerimizin üzerinde gerçekleşmesi, hizmet fiyatlarındaki katılık ve enflasyon beklentilerindeki bozulmanın enflasyon üzerinde yukarı yönlü baskı oluşturmaya devam etmesi nedeniyle, eylül-aralık döneminde parasal sıkılaştırmayı sürdürerek politika faizini yüzde 25'ten yüzde 42,5'e çıkardık. Parasal sıkılaştırmayla eşanlı olarak, makroihtiyati çerçevede, piyasa mekanizmalarının işlevselliğini artıracak ve makro finansal istikrarı güçlendirecek şekilde sadeleşme sürecini yürüttük. Bu süreci ayrıca, seçici kredi ve miktarsal sıkılaştırma adımları ile de destekledik. Özetle, haziran-aralık döneminde politika faizini toplamda 34 puan artırarak yüzde 8,5 düzeyinden yüzde 42,5'e yükselttik.

2024 yılı ocak ayına geldiğimizde enflasyon beklentileri ve fiyatlama davranışlarında başlayan dengelenmenin devam ettiğini değerlendirerek politika faizini yüzde 45'e yükselttik, şubat ayında ise parasal sıkılaştırmanın gecikmeli etkilerini ve parasal aktarımı destekleyen diğer politika adımlarını da göz önünde bulundurarak sabit tuttuk.

Ancak, şubat ayında aylık enflasyonun ana eğilimi, hizmet enflasyonu öncülüğünde, öngörülenden yüksek gerçekleşti. Enflasyon üzerindeki riskler ve enflasyon görünümündeki bozulmayı dikkate alarak mart ayında politika faizini 5 puan artırarak yüzde 50 düzeyine yükselttik. Ayrıca, operasyonel çerçevede değişikliğe giderek, Merkez Bankası gecelik vadede borçlanma ve borç verme oranlarının bir hafta vadeli repo ihale faiz oranına kıyasla +/- 300 baz puanlık bir marj ile belirlenmesine karar verdik. Burada birkez daha vurgulamak isterim ki, bu değişiklik, faiz oranlarının geldiği yüksek seviye göz önünde bulundurularak yapılan teknik bir düzeltmedir. Bir diğer ifade ile, bir hafta vadeli repo ihale faiz oranını temel politika faizi olarak kullanmaya devam edeceğiz.

Değerli Konuklar,

Mart ayında aylık enflasyonun ana eğilimi, devam eden zayıflamaya rağmen öngörülerimizden yüksek gerçekleşti. Tüketim malı ve altın ithalatındaki seyir cari dengedeki iyileşmeye katkı verirken, yakın döneme ilişkin diğer göstergeler yurt içi talepte direncin sürdüğüne işaret etti. Diğer taraftan, mart ayındaki politika adımlarımızın etkisiyle finansal koşullar önemli ölçüde sıkılaştı. Yaptığımız parasal sıkılaştırmanın krediler ve iç talep üzerindeki etkilerini yakından izliyoruz. Bu doğrultuda, Nisan ayı toplantımızda parasal sıkılaştırmanın gecikmeli etkilerini de göz önünde bulundurarak politika faizini sabit tutmakla birlikte, enflasyon üzerindeki yukarı yönlü risklere karşı ihtiyatlı duruşumuzu koruduğumuzun altını çizmek isterim.

Haziran ayından bu yana uygulamakta olduğumuz parasal sıkılaştırmanın etkileri finansal koşullar üzerinde gözlenmiş, kısmen talep koşullarına da yansımıştır. 2023 yılının ikinci yarısında dış finansman koşullarında belirgin bir iyileşme, rezervlerde artış, cari dengede iyileşme, Türk lirası mevduat payında yükselme ve Türk lirası varlıklara talepte güçlenme görülmüştür. Tüm bu gelişmeler Türk lirasında istikrarlı seyre ve para politikasının etkinliğine katkıda bulunmuştur.

Parasal sıkılaştırmanın da desteğiyle 12 ve 24 ay sonrası enflasyon beklentilerinde eylül ayı itibarıyla başlayan iyileşmenin devam ettiğini, yıl sonu enflasyon beklentilerinin ise halen Enflasyon Raporlarında paylaştığımız tahminlerimizin üzerinde olduğunu görmekteyiz.

Sadeleşme kapsamında, attığımız kararlı adımların etkilerini, piyasa mekanizmasının işlevselliğinin artması ve parasal aktarım mekanizmasının güçlenmesi şeklinde gözlemlemekteyiz. Bu süreçte, finansal sistemde Türk lirası mevduatın payı artarken kur korumalı ve döviz cinsi mevduatın payının gerilemesi, finansal istikrarın yanında parasal aktarımı da güçlendirmektedir. Bankacılık sisteminin aracılık fonksiyonunu azami etkinlikte yerine getirebilmesi, dezenflasyon sürecinin başarılı bir şekilde gerçekleşebilmesi için ön koşuldur. Bu çerçevede, bir taraftan sadeleşme adımları uygularken, diğer taraftan kredi büyümesi ve mevduat faizinde öngörülenin dışında gelişmeler olması durumunda parasal aktarım mekanizmasını destekleyecek adımlar atıyoruz. Uyguladığımız parasal ve miktarsal sıkılaştırıcı adımların etkisi ile mart ayından bu yana belirgin şekilde yavaşlayan toplam kredi büyümesinin yurt içi talepteki dirençli seyri zayıflatmasını bekliyoruz. Böylece iç talepte dengelenme ile birlikte sağlıklı bir dezenflasyon sürecine gireceğimizi değerlendiriyoruz.

Aylık fiyat gelişmelerini yakından takip ediyoruz. Aylık enflasyonun ana eğiliminde belirgin ve kalıcı bir düşüş sağlanıp, enflasyon beklentileri öngörülen tahmin aralığına yakınsayana kadar sıkı para politikası duruşumuzu sürdüreceğiz.

Enflasyon görünümünde belirgin ve kalıcı bir bozulma öngörülmesi durumunda ise para politikası duruşumuzu sıkılaştıracaktır. Para politikasındaki kararlı duruşumuzun; yurt içi talepte dengelenme, Türk lirasında reel değerlendirme ve enflasyon beklentilerinde düzelme vasıtası ile aylık enflasyonun ana eğilimini düşüreceği ve dezenflasyonun 2024 yılının ikinci yarısında tesis edileceğini öngörmekteyiz.

Bankamızın Saygıdeğer Pay Sahipleri, Değerli Konuklar,

Konuşmamın son bölümünde 2023 yılındaki bazı önemli faaliyetlerimizi özetlemek istiyorum.

Konuşmamın önceki bölümünde detaylı olarak açıkladığım üzere, dezenflasyonun en kısa sürede tesisi, enflasyon beklentilerinin çözümlenmesi ve fiyatlandırma davranışlarındaki bozulmanın kontrol altına alınması için 2023 yılının ikinci yarısından itibaren güçlü bir parasal sıkılaştırma yaptık.

Ancak, para politikaları uygulamalarımız kadar bu politikaların etkin iletişimi ve diğer paydaşlarla eşgüdümü de büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede, fiyat istikrarını sağlama temel amacımız doğrultusunda aldığımız politika kararlarını tüm paydaşlara anlatmak ve etkin bir beklenti yönetimi sağlamak üzere yalın, şeffaf ve çift yönlü bir iletişim politikası yürüttük.

2023 yılında teknolojik ve finansal altyapıyı daha yoğun ve etkin kullanmaya yönelik adımlar attık. Bunlardan bazılarını kısaca değinmek istiyorum.

Nakit işlemlerinde bilişim altyapısını güçlendirdik. Yaptığımız teknolojik yatırımlarla günlük banknot işleme kapasitemizi artırdık.

Bilişim teknolojileri alanında, üstün teknolojik altyapı vizyonumuzla uyumlu olarak ihtiyaç duyulan sistemlerin oluşturulmasına ve bu sistemlerin güvenliği ile sürekliliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalarımıza 2023 yılında da devam ettik.

FAST sistemine gösterilen yoğun ilgi ve ödemeler ekosisteminin dinamik gereksinimlerini göz önünde bulundurarak para transferlerinde FAST işlem tutar limitlerini yükselttik.

Dijital Türk Lirası Projesi'nin birinci faz çalışmaları kapsamında elde edilen bulguları geniş kapsamlı bir değerlendirme raporu ile paylaştık.

Saygıdeğer Konuklar,

Bir kez daha vurgulamak isterim ki, TCMB'nin temel amacı ve önceliği fiyat istikrarını sağlamaktır. Para politikasını bu amaç doğrultusunda, enflasyonu önce tek haneli rakamlara, orta vadede ise yüzde 5 hedefine ulaştıracak parasal ve finansal koşulları sağlayacak şekilde belirlemeye devam edeceğiz.

Konuşmama burada son verirken, Bankamız faaliyetlerine büyük bir özveri ile destek veren değerli çalışma arkadaşlarıma huzurlarınızda teşekkür ediyor, katılımınızdan dolayı hepinize saygılar sunuyorum.